

de Dood
Leeft!

De dood leeft!

Dood en Begraven in het Zuiderzeemuseum

De dood leeft. Hoe gek dat ook mag klinken. Sedert een decennium of drie is de omgang met de dood en het begraven/crémieren sterk veranderd. Vooral de laatste jaren krijgen we daarvan voorbeelden te zien. Wie herinnert zich niet de taferele rondom de laatste gang van Fortuin? En wie herinnert zich niet het gebeuren in de Arena, alwaar Neerlands volkszanger André Hazes ampele werd herdacht, terwijl de man zelf gekist op de middenstip lag? Ook staan de uitvaarten van beruchte criminelen als Sam Klepper en Heineken ontvoerder Cor van Hout ons nog helder voor de geest. Terwijl Van Hout in een oudervetse witte lijkkooets door snuivende paarden naar zijn laatste rustplaats werd vervoerd, ontving Klepper een concert van claxonnerende opgevoerde bromfietsen. Hier tegenover staan de traditionele bijzettingen van de prinsen Claus & Bernhard en de paus.

Begravenis van Wieringen

De dood in schrift, zang en op doek

Over de dood is veel geschreven, gedicht, geschilderd en gezongen. Schrijver Gerrit Komrij verklaarde in 1993: 'Hoewel ik al tien jaar schuin tegenover het dorpskerkhof woon, mogen ze mijn stoffelijke resten met de vuilnisman meegeven, het zal me werkelijk worst zijn'. Bert Keizer, auteur van het boek *Het refrein is Hein*², zegt daarover: 'Een van de merkwaardigste vragen rond de dood is: wat moet je eigenlijk met de resten? Flauwe praatjes in de trant van 'zet mij maar bij het grof vuil' zijn alleen maar afwerend en bieden geen enkel soelaas voor de nabestaanden. Het is wel grof vuil, een lijk, grover ken ik niet eigenlijk, en toch wil je het niet zo behandeld zien. Deze

omzichtigheid kent een scherpe grens, hij stopt namelijk onmiddellijk nadat de kist het vuur is ingeschoven of in de aarde neergelaten, want dan zit niemand er nog over in wat het lijk overkomt'.³ Wijlen zanger Bram Vermeulen nam wellicht daarom een voorschot op zijn nagedachtenis via het prachtige lied *Testament*:

*En als ik dood ga, huil maar niet
Ik ben niet echt dood, moet je weten
Het is maar een lichaam dat ik achterliet
Dood ben ik pas, als jij mij bent vergeten.*

Het denken, praten en zelfs zingen over de dood is echter niet alleen het domein van artiesten, schilders, schrijvers, dichters en bekende Nederlanders. Ook het individu spreekt gemakkelijker over dood en begraven. Misschien komt het doordat religie en de voorschriften daarvan niet langer een prominente plaats in het dagelijks leven innemen. Misschien komt het omdat mensen tegenwoordig overal een mening over hebben en die ook uiten. Maar waarschijnlijker is dat de dood zo een grote overgang is dat men er als vanzelf stil bij wil staan of over wil praten. Dat levert ook andere denkbeelden op.

Rituelen en gebruiken rondom de dood

Voorheen werden rituelen en gebruiken rondom de dood bepaald door de traditie en de gewoonte. Wanneer iemand stierf, dan werd het draaiboek gelicht en de overledene werd volgens vaststaande regels ter aarde besteld. Heden ten dage regelt het individu dat meestal zelf, bij leven, en anders nemen de direct nabestaanden die taak op zich. En alles kan. Een kist in de clubkleuren van Ajax, een zerk met daarin een beeldscherm waarop te zien is hoe de gestorvene van het leven genoot, een zanger die aan het graf smartlappen zingt, kortom de mogelijkheden zijn legio. Naast dat we zeker weten dat we sterven, weten we dus nog iets zeker: de belangstelling voor de zogenoemde funeraire cultuur is enorm. Zo maakt het bezoek aan een kerkhof of begraafplaats onderdeel uit van menig vakantie. Kerkhoven en begraafplaatsen zijn inmiddels waardevolle onderdelen van het culturele erfgoed, die op adequate wijze in stand worden gehouden.

Thema Dood en Begraven

Op basis van het bovenstaande kwamen we op het idee om gevolg te geven aan deze behoefte. Derhalve organiseert het museum in het kader van het thema

Dood en Begraven in de maand september een aantal presentaties. Deze lopen uiteen van kleine tentoonstellingen over 'De dood van een visserman' (Hanicotte) tot levende geschiedenis (Urk en het Huishouden van 1930 zijn in rouw gedompeld), en van een moderne rouw of stiltekamer in het ontvangstgebouw tot de virtuele mogelijkheid om een eigen grafzerk te ontwerpen (Kapel Buitenmuseum). Achterliggende gedachte van het project is om de bezoeker te laten nadenken over zowel de eigen dood als die van anderen. Door het aanbieden van verschillende presentaties kan hij of zij kennis nemen van rituelen en gebruiken rondom de dood in vroeger tijden en deze vergelijken met die van nu. Verschillen en overeenkomsten zullen als vanzelf opvallen. Op deze manier sluiten we aan bij de actualiteit. Deels door die aan te bieden (moderne rouwkamer), grotendeels door te laten zien hoe het er voorheen aan toe ging.

De bezoeker ongeleid het thema te laten ervaren is echter niet de bedoeling. Hij of zij ontvangt bij aankoop van zijn entreebewijs de zogenoemde themaroutekaart. Hierop staan alle doodse zaken vermeld, genummerd in volgorde van de veronderstelde en meest voor de hand liggende museumgang. Verder worden daarop enkele sponsors vermeld, waaronder uitvaartonderneming *Yarden* en doodskistenfabriek *Bogra BV*. Het eerste bedrijf levert een heuse lijkkooets, terwijl de laatste, tevens plaatsgenoot, ons van 'oude' kisten voorziet.

De heer Snip zal vier keer de kooets laten rijden. Zijn bedrijf heeft veel meer in petto, zoals trouwkoetsen en een heuse paardetram. Vestigingsplaats is Onderdijk, gemeente Wervershoof. Telefoonnummer 0228-582438.

Ik ga er vanuit dat het in september van dit jaar 'stervendruk' wordt en verwacht ook vele vrienden. U kunt op het gemak de 'weg van alle vlees gaan', en het mooiste: u komt weer terug. Immers, volgend jaar moet u de themamaand 'Huwelijk en Geboorte' meemaken. Tot slot en ter geruststelling nog het volgende: 'Je vraagt je niet af wat een lijk meemaakt, niks natuurlijk, maar een kijkje in het eigen graf kan wel opmonteren [...]. Als je op het punt staat te gaan briesen van woede, denk dan even aan het beeld van je lijk straks in de kist; de rust, de stilte, het vergeefse, ik zweer erbij en word daar erg rustig van...'⁴ ■

Om verder te lezen:

- *Strax* – tijdschrift of human interest magazine, dat vier keer per jaar verschijnt voor mensen die alles willen weten over wat het leven nou zo bijzonder boeiend maakt.
- Wim Cappers, *Doodse dingen. Funeraire cultuur in landschappelijk verband* (Rotterdam, 2000).
- Jasper Enklaar, *Dood is Dood en andere bijzondere belevenissen uit de uitvaartbranche* (Uitvaartmedia, 2004).
- Bert Keizer, *Het refrein is Hein. Leven en sterven in een verpleeghuis* (SUN, 1995).
- H.L. Kok, *Funerair lexicon. Encyclopedisch woordenboek over de dood* (Maastricht, 2000).
- Ton Vingerhoets, *Op de plaats rust ... mijmeren op de mooiste kerkhoven* (Ten Have 2004).

Om verder te kijken:

- *Six Feet Under* – tragikomedie over uitvaartonderneming
- *Doodnormaal* – 8 delige televisieserie over de uitvaartwereld.

Om verder te surfen:

www.uitvaartmedia.com
www.doodpagina.nl
www.rondomdood.nl
www.uitvaartmuseum.nl
www.therebint.nl

NOTEN

- ¹ Gerrit Komrij, *De Buitenkant*, (Amsterdam, 1995).
- ² Bert Keizer, *Het refrein is Hein. Leven en sterven in een verpleeghuis* (SUN, 1994).
- ³ Bert Keizer, 'Ziek - Sterven - Dood. Publieke rouw in drie delen', *Filosofie Magazine* 5/2005 jaargang 14, 44-49.
- ⁴ *Ibidem*, 49. Het citaat loopt overigens iets anders. Ik heb de vrijheid genomen om de spreker de eerste persoon te laten zijn.